

МЕДИЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Стеценко Семен Григорович,

Національна академія прокуратури України

Наукова громадськість України вже не один рік обговорює проблематику медичного права — нової галузі вітчизняного права, навчальної дисципліни та науки. Проявами інтенсифікації медико-правового напрямку можуть вважатись:

— проведення науково-практичних заходів, де медичне право представлене не в якості окремих доповідей, секцій, а як основна тема, що відображається у назві та завданнях;

— збільшення кількості дисертаційних робіт, котрі виконуються по тим чи іншим актуальним питанням медичного права. Характерно, що мова йде як про юридичні, так і про медичні, філософські, соціологічні, державно-управлінські роботи;

— запровадження у деяких вищих навчальних закладах юридичного та медичного спрямування вивчення окремої навчальної дисципліни — “Медичне право”;

— інтенсифікація уваги грантодавців та громадських організацій до проблематики медичного права через підтримку та втілення у життя проектів, пов’язаних перш за все із правами пацієнтів та їх захистом.

В той же час маємо зауважити, що кількість проявів інтересу до медичного права, на жаль, далеко не повною мірою перейшла у якість. Йдеться про те, що у певних магістральних напрямках медичного права Україна “тупцює на місці”, тобто позитивних зрушень фактично немає. Інколи проблеми не переходять далі від наукових пошуків (тобто відсутня практична значимість), інколи той чи інший аспект медичного права не розглядається взагалі, інколи проблема “забалакується” (коли за кількістю розмов втрачається первинний мотив). Не поодинокими є випадки проявлення ініціативи заради ініціативи, а не задля кінцевого результату. Все це, безумовно, не сприяє еволюційному розвитку медичного права сьогоднішньої України.

Що ж, на нашу думку, може вважатись основним, чому ж потрібно приділити підвищену увагу з метою своєрідного “українського прориву” в галузі медичного права? Яв видається, таких напрямів три:

1. Освітні програми з медичного права в структурі юридичної та медичної вищої освіти.

2. Розвиток медичного законодавства шляхом підготовки та прийняття нових законів, положення яких регулюватимуть суспільні відносини у нових напрямках медичної діяльності.

3. Удосконалення організаційних технологій в охороні здоров’я України.

Перше. Пошуки шляхів оптимізації освітніх програм з медичного права. З визначенням відомого російського фахівця-анестезіолога А.П. Зільбера, освіта — це те, що залишається у людини, коли все інше повністю забуте. Саме тому ми повинні консолідувати зусилля стосовно втілення у життя медичного права як обов’язкової навчальної дисципліни як для майбутніх юристів, так і для майбутніх медичних працівників. Наголошуємо, і час показав правильність наших поглядів [1], що ідеологія викладання медичного права для юристів і медиків має бути однаковою. Підкреслюємо, що як не може бути у політиків “правди для парламенту” та “правди для народу” як різних речей, так і не може різного медичного права — окремо для юристів та окремо для лікарів. Це принципова позиція, котра базується на аналізі

наукових досліджень, численних прикладів впровадження медичного права в освітній процес інших країн, особистого досвіду викладання медичного права у юридичних та медичних, студентських та післядипломних аудиторіях.

Інша справа, що передує медичному праву у студентів Коли ми розглядатимемо медичну освіту, то йдеться про наявність певних канонів, котрі запроваджувались у життя М.І. Пироговим, С.П. Боткіним, І.М. Сеченовим та іншими видатними клініцистами, котрі багато зробили для удосконалення вищої медичної освіти. Як видається, необхідно розглядати медичне право в рамках загальної структури соціального регулювання сфери охорони здоров'я, що включає наступні рівні:

- 1) лікарська етика і медична деонтологія;
- 2) біомедична етика (біоетика);
- 3) медичне право.

Дані рівні в ракурсі медичного права необхідно розглядати з наступних позицій. Вони повинні послідовно використовуватися в процесі правового навчання студентів-медиків, що припускає необхідність 3-х рівневої підготовки майбутніх лікарів. На молодших курсах вивчається лікарська етика і деонтологія, орієнтовно на 3-му курсі — біомедична етика, а потім, на старших курсах — медичне право. Такий підхід є продуктивним, оскільки він враховує перелік навчальних дисциплін, що вивчаються у медичних вищих навчальних закладах. Тому ми фактично органічно “входимо” з медичним правом у структуру медичної освіти.

Деяко інша справа з юридичною освітою. Традиції, що притаманні вищій юридичній освіті в Україні, свідчать про вивчення на перших курсах загальнотеоретичних юридичних дисциплін — теорія та історія держави і права, історія політичних і правових вчень, судові та правоохоронні органи тощо. Галузеві дисципліни починаються пізніше, і, в свою чергу, серед них спочатку вивчаються фундаментальні — конституційне, кримінальне, адміністративне, цивільне право, далі — опанування інших галузей права. Доцільно медичне право викладати орієнтовно на четвертому курсі, коли базові знання уже є. Керуючись наявністю засвоєних загальнотеоретичних дисциплін у поєднанні з ключовими галузевими, з'являється можливість органічного засвоєння медичного права.

Друге. Медичне законодавство. Ми можемо скільки завгодно говорити про проблеми українського парламентаризму, проте від цього не стане більш об'єктивною картина із підготовкою та прийняттям законів, присвячених медичній діяльності. Розуміння цінності права на здоров'я як особистого немайнового права людини [2] повинно бути доповнене зусиллями стосовно запровадження позитивних шляхів реалізації цього права. В цілому підтримуючи позицію голови Верховної Ради України А.П. Яценюка стосовно необхідності проведення так званих “тематичних” сесій законодавчого органу країни, коли закони приймаються на єдину тематику (земля, освіта, соціальний захист тощо), зауважимо наступне. Мало добитися виокремлення “медичної” теми для українського парламенту. Головне, коли цей день (чи сесія), присвячений медичному законодавству буде мати місце, “показати товар лицем”. Про що йдеться? Об'єктивно, а чи готові ми сьогодні запропонувати перелік законів, котрі мають бути прийняті Верховною Радою України (окрім тих, що вже не один рік знаходяться у різних читаннях)? Таких законів, котрі б мали публічне громадське обговорення серед медичної спільноти? Таких, проекти котрих були б опубліковані, та відгуками на які була б “забита” провідна медична преса? Таких, які б підтримали провідні фахівці медичної галузі, медичного права? Не думаю, що відповідь буде позитивною.

Іншими словами, потрібно працювати. Наш скромний крок у цьому напрямі зроблений [3]. Розуміючи, що об'єктивно Україна та її народ потребують системних зрушень у проблемі медичного законодавства, пропонуємо ініціювати проведення науково-практичного форуму (конференція, семінар, круглий стіл тощо), присвяченого саме проблемам медичного законодавства. Головною ідеєю такого заходу має стати гасло “А який я закон я можу запропонувати Верховній Раді України?”. Обговорення проектів, виокремлення цінних від декларативних, непотрібних, неактуальних здатне принести певну користь.

Третє. Удосконалення організаційних технологій в охороні здоров'я України. Слід погодитись із думкою, що медицина здатна “переварити” будь-які кошти, котрі бюджет (фактично народ, тобто ми з вами) на неї виділяє. І завжди буде недостатньо. Показники в 5, 7 чи навіть 9% ВВП, які б виділялись на вітчизняну охорону здоров'я, не здатні суттєво покращити ситуацію без одного. Цим одним є організація охорони здоров'я. Наразі не є дуже привабливою спеціальність організатора (чи соціал-гігієніста, як вони називались донедавна). А даремно. Проводячи певні паралелі, скажемо, що життя будь-якої людини є рівновеликою цінністю для держави і суспільства. Проте, під час воєнних дій життя командира є більш цінним для суспільства, ніж життя окремого військового, оскільки перший знає задум воєнної операції, він володіє спеціальними організаторськими знаннями, від здатен повести за собою людей. Так і в сьогоднішній медицині. Воєнних дій, на щастя, немає, проте у справі запровадження медичного права, у справі втілення у життя нових організаційних технологій роль керівників охорони здоров'я є визначальною. Саме тому ми підтримуємо ідею по оновленню системи підготовки управлінців (менеджерів) охорони здоров'я, котрі б розумілися на проблемах саме менеджменту медичної сфери.

Тісно пов'язаною організаційною проблематикою є питання запровадження обов'язково медичного страхування. Україна має зробити цей крок. Не чекаючи поліпшення економічного стану як “комфортної” основи, не чекаючи реформування галузі (яке є процесом досить перманентним). Ми маємо декілька законопроектів, ми маємо належну навчальну літературу [4], ми маємо позитивні приклади інших країн. Потрібно робити крок уперед. Без цього наша держава не зможе реально забезпечити втілення у життя конституційно визначеного положення про безоплатність медичної допомоги.

Таким чином, проблем у медичному праві є багато. Ще більше проблем у його запровадженні як навчальної дисципліни, галузі права, частини правової та медичної науки. Але потрібно працювати.

Література

1. *Стеценко С.Г.* Медичинское право. Учебник. — СПб.: Издательство “Юридический центр Пресс”, 2004. — 572 с.
2. *Стефанчук Р.О.* Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я.М. Шевченко. — Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2007. — С. 323–344
3. *Стеценко С.Г., Сенюта І.Я.* Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні // Право України. — 2007. — № 6. — С. 96–100
4. *Радич Я.Ф.* Медичне страхування: Навч. посібник / Національна академія держ. управління при Президентові України. — К.: Видавництво НАДУ, 2005. — 88